Čestná členka ČBS prof. RNDr. Milena Rychnovská, DrSc. oslavila své 90. narozeniny (17. 10. 2018)

Milena Rychnovská, rozená Soudková, narozená 17. října 1928 v Brně, vystudovala Přírodovědeckou fakultu Masarykovy univerzity v Brně pod vedením prof. Vladimíra Úlehly, do jehož ústavu začala chodit již jako septimánka. Po studiích a promoci tam pracovala do roku 1955 jako asistentka. Po odmítnutí vstupu do KSČ musela univerzitu opustit. Útočiště našla v nově založené brněnské pobočce Geobotanické laboratoře Československé akademie věd (ČSAV), která se v roce 1962 přeměnila v ekologické oddělení Botanického ústavu ČSAV. Toto pracoviště profilovala a vedla až do jeho převodu do nově vzniklého Ústavu experimentální fytotechniky ČSAV v roce 1985. V témže roce byla nedobrovolně penzionována a musela ústav opustit. Přijala nabídku zaměstnání v Ústavu krajinnej ekológie SAV v Bratislavě, kde pracovala až do roku 1990. V letech 1991–2008 působila na Katedře ekologie a životního prostředí Univerzity Palackého v Olomouci, kde byla v roce 1992 jmenována profesorkou v oboru ekologie. Od roku 2008 je emeritní profesorkou této univerzity. Životopisné údaje a výběr publikací Mileny Rychnovské do poloviny roku 2008 publikovali J. Květ et al. (Preslia 60: 276–280, 1988), F. Krahulec (Preslia 70: 285–287, 1998, bibliografické doplňky Z. Neuhäuslová), P. Kovář (Živa 46/6: XCVI, 1998, rozhovor s jubilantkou), J. Květ (Živa 51/6: LXXV–LXXVI, 2003), Z. Neuhäuslová (Preslia 75: 377, 2003) a J. Květ (Živa 56/6: LXXXIII, 2008), obsáhlé rozhovory s M. Rychnovskou vyšly v časopisech Sedmá generace 3/2006 a Literární noviny 8. 12. 2009. Uvedené články obsahují většinu hlavních informací o životě, díle a názorech jubilantky. Tento článek na počest jejích letošních 90. narozenin proto pouze shrnuje hlavní vědecké úspěchy Mileny Rychnovské, zejména mezinárodní, a poněkud podrobněji se věnuje jejímu celoživotnímu pedagogickému působení, zejména od začátku jejího působení na Univerzitě Palackého v Olomouci od roku 1991.

Jako studentka vypracovala Milena ekofyziologicky zaměřenou disertaci o rosnatce okrouhlolisté (*Drosera rotundifolia*), z níž vzešly její první a již tehdy pozoruhodné vědecké publikace. Po přechodu do Akademie věd se její výzkum nejprve zaměřil na ekofyziologické vlastnosti rostlin středoevropských vysychavých stanovišť: vátých písků a stepí nebo lesostepí. Výsledky jejích terénních pokusů osvětlovaly jejich rozdílnou adaptabilitu k nedostatku vody a podstatně přispěly k vysvětlení rozdílů mezi jejich areály. Vznikly tak publikace s dodnes platnými závěry.

V 60. a 70. letech v celosvětovém Mezinárodním biologickém programu (IBP) Milena, spolu s geobotaničkou Emilií Balátovou-Tuláčkovou a půdní mikrobioložkou Blankou Úlehlovou, zaměřily svůj výzkum především na luční porosty a jejich úlohu v krajině. Objektem tohoto výzkumu se stala hydrosérie společenstev aluviálních luk u Lanžhota (nyní již 40 let odvodněných a rozoraných), od mokřadních s dominantním zblochanem vodním (*Glyceria maxima*) nebo chrasticí rákosovitou (*Phalaris arundinacea*) přes vlhké louky s dominantní psárkou luční (*Alopecurus pratensis*) až ke druhově pestrému společenstvu asociace *Serratulo-Festucetum commutatae* na střídavě vlhkých stanovištích.

V následném programu UNESCO „Člověk a biosféra“ (MaB), v jehož prvních 15 letech měl ekosystémový výzkum významné místo, a také ve státním plánu základního výzkumu byl nosným programem ekologického oddělení BÚ ČSAV úkol „Funkce luk v pramenné oblasti Českomoravské vysočiny“. Cenné zde bylo mimo jiné srovnání ekosystémových funkcí polopřirozených oligotrofních podhorských luk a kulturních travních porostů. Vzorovou výzkumnou oblastí se stalo okolí Kameniček na Českomoravské vrchovině. Ke spolupráci na tomto výzkumu Milena přizvala pícninářskou katedru tehdejší Vysoké školy zemědělské v Brně, a novátorsky také sociologku Hanu Librovou se spolupracovníky, aby posuzovali socioekonomické důsledky různých způsobů využívání a likvidace drnového fondu.

Milena a ostatní pracovníci ekologického oddělení BÚ ČSAV navazovali již od doby IBP v tehdejší době neobvykle čilý kontakt se svými kolegy podobného zaměření v různých částech světa. Výsledky výzkumu jak IBP, tak MaB, získané Mileninou pracovní skupinou, tak doznaly vysokého mezinárodního uznání. K význačným souhrnným publikacím Mileny Rychnovské a spolupracovníků patří podstatný

podíl na dvousvazkové publikaci syntéz z výzkumů produktivity travinných ekosystémů v IBP Grassland ecosystems of the world. Na výsledcích lučního výzkumu v IBP i MaB je založena kniha Ekologie lučních porostů, která byla později přeložena do angličtiny, obsahově rozšířena a vydána pod názvem Structure and functioning of seminatural meadows. Milena Rychnovská a její spolupracovníci sepsali též široce užívanou příručku Metody studia travinných ekosystémů. Nakonec využili své poznatky v příspěvcích do široce pojaté knihy o travinných ekosystémech Ecosystems of the world – Vol. 8 B Natural grasslands. Celková žeň vědeckých publikací Mileny Rychnovské zahrnuje, kromě již uvedených knih, kolem 110 původních vědeckých prací v mezinárodních časopisech a sbornících. Milena Rychnovská se tak stala mezinárodně uznávanou představitelkou ekosystémového přístupu ke studiu fungování živé přírody.

Své pedagogické nadání mohla Milena Rychnovská v Akademii věd využívat jen částečně, ale přesto velmi užitečně, nejen při vedení ekologického oddělení, ale také v osvětovém působení jednak v Ekologické sekci Československé biologické společnosti, jednak v „Letní škole ekologů" pro středoškolskou mládež, a také v metodologických seminářích buď pro mládež a studenty nebo pro zájemce z řad již graduovaných odborníků. Účast na terénních výzkumech v týmech pod jejím vedením byla pro studenty nenahraditelným zdrojem poznatků i zkušeností.

V roce 1990 vznikla na Přírodovědecké fakultě Univerzity Palackého v Olomouci první katedra ekologie v ČR. Milena Rychnovská tam nastoupila v roce 1991 a od té doby se významně podílela na jejím rozvoji. Mezi Mileniny první úspěchy patřilo vypracování originálních studijních plánů pro všechny stupně studia ekologie. Připravovala moderně pojaté přednášky a cvičení z ekologie rostlin a z nauky o ekosystémech, a navíc také vedla metodologické semináře pro všechny tři studijní stupně. V polovině 90. let se s velkou obětavostí věnovala editaci překladu tehdy nové učebnice Ekologie: jedinci, populace a společenstva. Dlouho vedla na katedře ekologie a životního prostředí posluchači oblíbené metodologické semináře z ekologie rostlin. Vždy ochotně studentům poskytovala kolektivní i individuální konzultace; rovněž byla častou examinátorkou, zejména magisterských studentů a doktorandů.

Bohatou recenzní a posudkovou činnost vykonávala i dlouho po svém odchodu z plné aktivity na univerzitě v roce 2008. Dlouhá léta působila v redakčních radách časopisů Ekológia (Bratislava) a Folia Geobotanica (Průhonice). Nesmírně záslužné jsou její nesčetné interní revize rukopisů publikací jejích kolegyň a kolegů z katedry i odjinud. Velmi záslužné bylo také Milenino působení na katedře environmentálních studií Fakulty sociálních věd Masarykovy univerzity v Brně od roku 1992. Učila tam studenty humanitních oborů o přírodních základech lidské existence a vštěpovala jim respekt k přírodním zákonitostem, jimž jsme nevyhnutelně podrobeni.

Milena Rychnovská v době své plné aktivity i emeritury publikovala četné statě v populárně naučných periodikách. V roce 2003 získala za zásluhy v biologických vědách medaili G. J. Mendela Akademie věd České republiky. V roce 2009 získala historicky první Cenu Milady Paulové pro ženy působící ve vědě za celoživotní přínos české vědě v oblasti udržitelného rozvoje a ekologie.

Tento článek neměl za cíl posuzovat osobní kvality Mileny Rychnovské. Přesto se sluší na jeho konci napsat, že nedílnou součástí Mileniny osobnosti jsou pevný charakter, ušlechtilost, důslednost i tolerance a porozumění k potřebám bližních. To vše je u ní spojeno s hlubokým vztahem k rodině, domovu a naší vlasti a opřeno o hlubokou křesťanskou víru a širokou obecnou vzdělanost.

Jan K v ě t

Begon M., Harper J. L. & Townsend C. R. (1997): Ekologie: jedinci, populace a společenstva. – Univerzita Palackého, Olomouc.
Coupland R. T. [ed.] (1979): Grassland ecosystems of the World. – Cambridge University Press, Cambridge.
Coupland R. T. [ed.] (1993): Ecosystems of the World, Vol. 8 B, Natural grasslands. – Elsevier, Amsterdam.
Rychnovská M. et al. (1985): Ekologie lučních porostů. – Academia, Praha.
Rychnovská M. [ed.] (1993): Structure and functioning of seminatural meadows. – Elsevier, Amsterdam.
Rychnovská M. et al. [eds] (1987): Metody studia travinných ekosystémů. – Academia, Praha.